

ZOEM

Steunpunt Gelijkekansenbeleid zoekt in op ALLOCHTONE VROUWEN

Marjan Van Aerschot, november 2007

ZOEM is een artikelenreeks over gelijke-kansen-thema's waarover het Steunpunt Gelijkekansenbeleid onderzoek verricht: gender, etniciteit en seksuele voorkeur. In de artikels zoeken we in op bepaalde aspecten van gelijke kansen via cijfergegevens uit afgerond onderzoek in Vlaanderen en daarbuiten. We brengen bestaande gegevens samen in een overzichtelijk artikel waarvan de verschillende onderdelen ook apart gelezen kunnen worden. De navigatiemogelijkheden (links) in de mailing en op de website ondersteunen deze doelstelling. ZOEM past in de strategie voor een betere ontsluiting van onderzoeksgegevens over gelijke kansen. De eerste ZOEM van de reeks ging over holebi's en kwam uit in september. ZOEM nummer twee focust op allochtone vrouwen. De derde ZOEM zal handelen over alleenstaand ouderschap en gender.

Inleiding

Het begrip allochtoon wordt in het Van Dale woordenboek omschreven als 'van elders aangevoerd of afkomstig, niet-inheems, vreemd' of 'niet-oorspronkelijke bewoner, met name buitenlandse werknemer'. Het woord is gebaseerd op het Griekse allos, wat 'een andere' betekent en het Griekse chthon, wat vertaald wordt als 'land' of 'aarde'. Vroeger werd de term vooral gebruikt in de geologie, maar in 1971 introduceerde de sociologe Hilde Verwey-Jonker het als een meer neutraal alternatief voor de woorden immigrant, gastarbeider of buitenlander (website Genootschap Onze Taal).

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in Nederland geeft een eigen definitie aan het begrip allochtoon, die bruikbaar is bij het analyseren van statistisch materiaal. Het CBS definieert een allochtoon als 'een persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren' (website CBS). Een Vlaamse definitie vinden we in het decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden (B.S. 19.VI.1998). Hierin worden als allochtoon beschouwd: 'personen die zich legaal in België bevinden, ongeacht of zij de Belgische nationaliteit hebben, en die tegelijkertijd aan de volgende voorwaarden voldoen:

- a) minstens één van hun ouders of grootouders is geboren buiten België;
- b) zij bevinden zich in een achterstandspositie vanwege hun etnische afkomst of hun zwakke sociaal-economische situatie'.

Deze Vlaamse definitie gaat verder dan de Nederlandse, door te verwijzen naar het geboorteland van de grootouders. Bovendien wordt de aanwezigheid van een achterstandspositie als voorwaarde genoemd om tot de allochtonen te worden gerekend. Vooral dit laatste maakt deze definitie moeilijk bruikbaar voor (statistisch) onderzoek, daar 'achterstandspositie' op zich een diffuus begrip is en er geen eenduidige registratie over bestaat. Bovendien richt deze definitie zich enkel op de achtergestelden, waardoor de 'succesvolle allochtoon' buiten beeld verdwijnt. In het besluit van de Vlaamse Regering van 24.12.2004 houdende maatregelen ter bevordering en ondersteuning van het gelijkekansen- en diversiteitsbeleid in de Vlaamse administratie, vinden we een tweede Vlaamse definitie. In art. 2 §1, 3° wordt een persoon van allochtone afkomst omschreven als een "persoon met een

nationaliteit van een land buiten de Europese Unie of persoon van wie minstens één ouder of twee grootouders een nationaliteit hebben van een land buiten de Europese Unie”. Deze definitie laat de achterstandspositie achterwege als criterium, wat de definitie meer bruikbaar maakt voor wetenschappelijk onderzoek. Anderzijds worden mensen met een niet-Belgische, maar wel EU-nationaliteit, zoals bijvoorbeeld Italianen, Polen of Grieken, met deze definitie niet als allochtoon beschouwd.

In deze inleiding werd het al meteen duidelijk dat het niet zo eenvoudig is om te omschrijven wat een allochtoon is. In deze ZOEM focussen we op de situatie van allochtone vrouwen. In een eerste paragraaf geven we een overzicht van de meetproblemen die optreden bij onderzoek naar allochtonen in het algemeen en geven we een aantal schattingen van het aantal allochtone vrouwen en mannen in ons land. De tweede paragraaf handelt over diversiteit in het onderwijs en de positie die allochtone vrouwen hier innemen. In een derde paragraaf verduidelijken we de situatie van vrouwelijke allochtonen op de arbeidsmarkt, in vergelijking met deze van allochtone mannen en autochtone mannen en vrouwen.

1. Allochtonen in België

1.1. Meetmoeilijkheden

De verschillende definities voor het begrip ‘allochtoon’ uit de inleiding zijn slechts het topje van de ijsberg. Door het gebrek aan consensus over wat een allochtoon precies is, en door het feit dat naargelang de onderzoeksvraag verschillende aspecten van het allochtoon-zijn belangrijk zijn, wordt in de meeste onderzoeken een eigen definitie gegeven van wie beschouwd wordt als allochtoon. Voor onderzoek naar gelijke kansen of discriminatie zijn vooral die aspecten van belang die een basis kunnen vormen voor discriminatie of achterstelling, zoals bijvoorbeeld de kennis van de landstaal (in Vlaanderen dus het Nederlands), het hebben van een vreemd klinkende voor- of achternaam, de huidskleur, enzovoort. Bij onderzoek naar migratiestromen zijn de nationaliteit en het geboorteland belangrijk. In andere onderzoeken zal de klemtoon meer liggen op godsdienstbeleving of sociaal-economische achtergronden. De verschillen in klemtoon leiden tot een grote verscheidenheid aan definities en hierdoor tot verwarring bij leken in allochtonenonderzoek.

Verschiedende definities leiden tot verschillende meetmethoden. Zo worden in het recent voorgestelde onderzoek van de Koning Boudewijnstichting (Van Robaeys, Vranken, Perin en Martiniello, 2007) de allochtonen onderscheiden van de autochtonen op basis van nationaliteit en geboorteland (van het individu en/of zijn ouders). Voor hun Statistische Studie nr 111, baseerden Okkerse en Termote (2004) zich op nationaliteit, evenals Verhoeven (2000) voor zijn studie. Almaci, Lacante, Van Esbroeck, Lens en De Metsenaere (2007, blz 9) definieerden voor hun onderzoek naar allochtonen in het hoger onderwijs een allochtoon als ‘een persoon van wie de nationaliteit, de geboorteplaats en/of familienaam, verwijst naar een andere (dan een Belgische) etnische achtergrond’. Zij gebruikten met name een identificatiemethode op basis van naam-analyse. Duquet, Glorieux, Laurijssen en Van Dorsselaer (2006) baseren zich op de nationaliteit en de geboorteplaats van de respondent en diens grootmoeder langs moederzijde, en de taal die thuis gesproken wordt, om allochtonen van autochtonen te onderscheiden. Andere mogelijkheden om een onderscheid te maken zijn het vaststellen van huidskleur of via zelfidentificatie. Naargelang de meetmethode bekommt

men andere resultaten, wat de onderzoeken onderling moeilijk vergelijkbaar maakt. Ook internationale vergelijkingen zijn hierdoor nauwelijks te maken.

Een consensus over een definitie van allochtonen zou vergelijkbaar wetenschappelijk onderzoek mogelijk maken, maar enkel indien de elementen uit de definitie ook als dusdanig worden geregistreerd in administratieve en andere databestanden, zoals bijvoorbeeld in survey-onderzoek. En ook daar wringt het schoentje. Registratie van etnische afkomst roept vaak weerstand op, vanuit de overtuiging dat deze registratie de kloof tussen bevolkingsgroepen zou vergroten (Goyvaerts, Steegmans, Dewaele en Lodewyckx, 2003). Sommige auteurs menen dat registratie juist de mogelijkheid biedt om discriminatie aan te tonen in de statistieken (Verhoeven en Martens, 2002). Het grootste argument voor een registratie van etniciteit die ruimer is dan louter de nationaliteit, is het feit dat nationaliteit alleen onvoldoende is om de groepen te onderscheiden die omwille van hun etnische afkomst gediscrimineerd worden of achtergesteld zijn.

1.2. Hoeveel allochtonen zijn er in België?

Uit het bovenstaande blijkt dat het aantal allochtonen verschilt naargelang de operationalisering van het begrip allochtoon. In de administratieve data wordt het onderscheid tussen autochtoon en allochtoon gemaakt op basis van nationaliteit. Hier wordt geen rekening gehouden met naturalisaties en met het feit dat kinderen die in België geboren worden uit ouders met een andere dan de Belgische nationaliteit, automatisch de Belgische nationaliteit krijgen. De cijfers die wij hier presenteren zijn afkomstig van administratieve databanken, waardoor enkel op basis van nationaliteit autochtonen en allochtonen worden onderscheiden.

Tabel 1 Vreemde bevolking per gewest en per geslacht (2000-2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
België	897110	861685	846734	850077	860287	870862	900473	932161
- mannen	465.903	445.908	438.115	439.652	442.639	445.710	459.070	474.435
- vrouwen	431.207	415.777	408.619	410.425	417.648	425.152	441.403	457.726
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	273.613	262.771	260.040	260.269	263.451	265.211	273.693	283.527
- mannen	138.434	132.443	130.954	131.370	132.195	132.172	135.869	140.845
- vrouwen	135.179	130.328	129.086	128.899	131.256	133.039	137.824	142.682
Vlaams Gewest	293.650	280.962	275.223	280.743	288.375	297.289	314.202	331.694
- mannen	154.632	147.556	144.761	147.660	150.693	154.419	162.576	171.317
- vrouwen	139.018	133.406	130.462	133.083	137.682	142.870	151.626	160.377
Waals Gewest	329.847	317.952	311.471	309.065	308.461	308.362	312.578	316.940
- mannen	172.837	165.909	162.400	160.622	159.751	159.119	160.625	162.273
- vrouwen	157.010	152.043	149.071	148.443	148.710	149.243	151.953	154.667

Toestand op 1 januari van het jaar volgens het Rijksregister.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Dienst Demografie.

In België waren er op 1 januari 2007 932.161 mensen met een andere dan de Belgische nationaliteit. In vergelijking met 1 januari 2000 betekent dit een lichte stijging met minder dan vier procent. Hier wordt, zoals al aangehaald hierboven, geen rekening gehouden met de personen die sindsdien de Belgische nationaliteit verwierven of het land verlieten en

zodoende uit deze statistieken verdwenen zijn. Er zijn iets meer mannelijke dan vrouwelijke niet-Belgen in België; enkel in het Brussels hoofdstedelijk gewest zien we sinds 2005 iets meer vrouwen dan mannen bij de niet-Belgische bevolking.

In absolute aantallen woont het grootste deel van de personen met een andere dan de Belgische nationaliteit in Vlaanderen. Ook in het Waals gewest woont een groot deel van de niet-Belgen. Brussel sluit de rij met 283.527 mensen met een niet-Belgische nationaliteit. Deze verhouding is anders dan in het jaar 2000: toen woonden de meeste niet-Belgen in Wallonië, op ruime afstand gevolgd door Vlaanderen en Brussel. Het aantal niet-Belgen in het Waals gewest is sinds 1 januari 2000 gedaald met 12907; in Vlaanderen kwamen er in dezelfde periode 38.044 niet-Belgen bij. Ook in het Brussels Hoofdstedelijk gewest zien we een stijging met 9.914 niet-Belgen tussen 2000 en 2007.

Als we echter rekening houden met de grootte van de bevolking, krijgen we een heel ander beeld van de aanwezigheid van niet-Belgen in de drie gewesten. We vergelijken de absolute aantallen niet-Belgen uit de bovenstaande tabel met de bevolkingsgegevens (Fod Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Loop van de Bevolking, Tabel 00.83 A T) voor 2000 en 2007 in de drie gewesten. Hieruit blijkt dat op 1 januari 2000 4,94% van de bevolking in Vlaanderen een andere dan de Belgische nationaliteit bezat. In het Waals en het Brussels hoofdstedelijk gewest was dit toen respectievelijk 9,88% en 28,52%. Op 1 januari 2007 telde Vlaanderen 5,42% niet-Belgen, Wallonië 9,22% en het Brussels hoofdstedelijk gewest 27,49%. Relatief gezien telt het Brussels hoofdstedelijk gewest dus de meeste niet-Belgen en Vlaanderen de minste. In Vlaanderen was er de laatste zeven jaar een lichte stijging van het aandeel niet-Belgen in de bevolking, in het Waals en Brussels hoofdstedelijk gewest een lichte daling.

Uit dezelfde gegevens van de FOD Economie blijkt dat tussen 1 januari 2000 en 1 januari 2007 303.214 niet-Belgen een Belgische nationaliteit kregen: 119.238 in Vlaanderen, 75.425 in Wallonië en 108.551 in het Brussels hoofdstedelijk gewest. Omgekeerd ruilden 647 Belgen hun Belgische nationaliteit voor een niet-Belgische: 234 in Vlaanderen, 251 in Wallonië en 164 in het Brussels hoofdstedelijk gewest.

Een groot deel van de niet-Belgen in België komt uit de buurlanden en uit de Europese Unie. Ongetwijfeld draagt de aanwezigheid van de Europese instellingen in de Belgische hoofdstad ertoe bij dat Europeanen in België komen wonen en werken. Deze niet-Belgen worden vaak niet als ‘allochtoon’ bestempeld, zeker niet als een van de drie landstalen hun moedertaal is. In tabel 2 geven we een overzicht van de nationaliteit van de niet-Belgen in de drie Belgische gewesten in 2006. In de tabel maken Belgen en vreemdelingen samen het totaal. Daarnaast zijn er voor bepaalde groepen (EU15, Italianen, EU25, Niet-EU, Marokkanen en Turken) de aantallen en hun aandeel in de totale bevolking opgenomen. Deze groepen overlappen elkaar gedeeltelijk, waardoor die aantallen niet cumuleerbaar zijn tot een totaal. De vermelding EU (15) omvat de mensen met een nationaliteit van de volgende landen (zonder België): Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk, en Zweden. EU(25) omvat naast de landen van de EU(15) ook Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië.

Tabel 2 Belgische bevolking en vreemdelingen volgens nationaliteit en per regio, 2006.

	Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Belgen	745.111	73,1	5.764.398	94,8	3.101.400	90,8	9.610.909	91,4
Vreemdelingen	273.693	26,9	314.202	5,2	312.578	9,2	900.473	8,6
EU (15)	145.937	14,3	187.990	3,1	243.455	7,1	577.382	5,5
Italianen	27.097	2,7	22.733	0,4	125.668	3,7	175.498	1,7
EU (25)	159.349	15,6	197.056	3,2	246.978	7,2	603.383	5,7
Niet-EU	114.344	11,2	117.146	1,9	65.600	1,9	297.090	2,8
Marokkanen	40.646	4	26.456	0,4	13.500	0,4	80.602	0,8
Turken	10.939	1,1	18.982	0,3	9.743	0,3	39.664	0,4
Totaal	1.018.804	100	6.078.600	100	3.413.978	100	10.511.382	100

Bron: Ecodata, Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie.

In: Van Robaeys, Vranken, Perin en Martiniello, 2007, blz 13.

Van de Belgische bevolking in 2006 heeft 8,6% een andere dan de Belgische nationaliteit. In Vlaanderen, Wallonië en Brussel is dit respectievelijk 5,2%, 9,2% en 26,9%. Het verschil tussen Vlaanderen en Wallonië wordt grotendeels verklaard door het veel hogere aantal (en aandeel) Europeanen in Wallonië. Ongeveer twee derde van de niet-Belgen in België heeft de nationaliteit van een Europees land. In Vlaanderen gaat het om 63%, in Wallonië om 79% en in Brussel om 58%. Meer dan de helft van de niet-Belgen met Europese nationaliteit in Wallonië komt uit Italië. In Vlaanderen en Wallonië heeft 1,9% van de bevolking de nationaliteit van een land buiten de Europese Unie, met een even groot aandeel Marokkanen (0,4%) en Turken (0,3%). Ongeveer 11% van de Brusselse bevolking heeft een niet-Europese nationaliteit: 4% is Marokkaans en 1% is Turks.

In tabel 3 gaan we na in hoeverre in Vlaanderen de verhouding van vrouwen en mannen verschilt bij de niet-Belgen met een Europese nationaliteit en de niet-Belgen met een niet-Europese nationaliteit. We stellen vast dat de vrouwelijke Belgen met 100000 meer zijn dan de mannelijke Belgen in Vlaanderen. Ook bij de personen met een niet-Europese nationaliteit in Vlaanderen zien we iets meer vrouwen dan mannen. Bij de niet-Belgen met een Europese nationaliteit in Vlaanderen merken we een duidelijk overwicht van de mannen op. Als we kijken naar de verdeling van de nationaliteiten bij de vrouwen in Vlaanderen, kunnen we zien dat 95,5% de Belgische nationaliteit heeft, 2,8% de nationaliteit van een andere Europees land en 1,7% een niet-Europese identiteit. Bij de mannen zijn er 94,9% Belgen, 3,3% niet-Belgische Europeanen en 1,8% niet-Europeanen.

Tabel 3 Inwoners van het Vlaams Gewest naar nationaliteit, 2004

Nationaliteit	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	(n)	(n)	(%)	(%)
Belg	2.912.000	2.816.000	95,5	94,9
Andere 25	85.000	99.000	2,8	3,3
Niet-EU	53.000	52.000	1,7	1,8
Totaal	3.050.000	2.967.000	100	100

Bron: Geurts & Van Woensel, 2005, blz 130

2. Diversiteit in onderwijs en vorming

2.1. In Vlaanderen

We bekijken nu de positie van allochtonen in het onderwijs, en meer bijzonder de verschillen tussen allochtone en autochtone meisjes en jongens. Hiervoor gebruiken we data van het onderzoek van Duquet e.a. (2006), waarin allochtonen onderscheiden worden van autochtonen op basis van de nationaliteit en het geboorteland van de respondent en diens grootmoeder langs moederszijde, en de taal die thuis gesproken wordt. Duquet e.a. (2006) gebruikten voor hun onderzoek de gegevens van de drie bevroegde cohorten op 23-jarige leeftijd uit de SONAR databank. De achterstand van allochtonen in het onderwijs begint al in het kleuteronderwijs en wordt steeds groter naarmate de schoolloopbaan vordert; zo is de instroom van allochtonen in de B-stroom van het secundair onderwijs veel groter dan deze van autochtonen, die meer voor de A-stroom kiezen (Duquet e.a., 2006).

In tabel 4 krijgen we een overzicht van het aantal keer dat allochtone en autochtone jongens en meisjes zijn blijven zitten in het secundair onderwijs. Bijna 61% van de jongens en 75% van de meisjes bleven geen enkele keer zitten en doorliepen het secundair onderwijs dus zonder vertraging. Iets meer dan een kwart van de jongens en een vijfde van de meisjes deden eenmaal hetzelfde jaar opnieuw. Ruim een op tien jongens en een op twintig meisjes dubbelden tweemaal of meer.

Tabel 4 Aantal maal blijven zitten in het voltijds secundair onderwijs naar etnische herkomst en geslacht, Vlaanderen (%)

Blijven zitten		Totaal	Etnische herkomst		Regio van herkomst			
			Autoch.	Alloch.	Turks	N-Afr.	Z-Eur	Overige
Mannen	Nooit	60,7	62,3	51,0	43,9	44,6	58,0	53,2
	Eenmaal	26,5	26,1	28,8	33,6	31,5	25,9	27,6
	Tweemaal	10,1	9,3	15,2	18,7	15,2	8,6	15,4
	Meer dan tweemaal	2,6	2,3	5,0	3,7	8,7	7,4	3,8
	(100%) N	4475	3851	624	107	92	81	344
Vrouwen	Nooit	74,5	76,2	65,1	67,5	58,0	64,2	66,9
	Eenmaal	19,9	18,7	26,8	26,3	30,5	33,3	24,2
	Tweemaal	4,7	4,5	5,6	2,6	9,2	1,2	6,5
	Meer dan tweemaal	0,9	0,6	2,5	3,5	2,3	1,2	2,5
	(100%) N	4377	3695	682	114	131	81	356

cc autochtoon versus allochtoon bij mannen = 0,101 (p=0,000)

cc autochtoon versus allochtoon bij vrouwen = 0,107 (p=0,000)

cc herkomstregio bij allochtone mannen = 0,140 (p=0,190)

cc herkomstregio bij allochtone vrouwen = 0,137 (p=0,162)

cc man versus vrouw bij autochtonen = 0,160 (p=0,000)

cc man versus vrouw bij Turken = 0,289 (p=0,000)

cc man versus vrouw bij Noord-Afrikanen = 0,187 (p=0,044)

cc man versus vrouw bij Zuid-Europeanen = 0,230 (p=0,028)

cc man versus vrouw bij overige allochtonen = 0,167 (p=0,000)

Bron: Duquet, Glorieux, Laurijssen en Van Dorsselaer, 2006, blz 22.

Zowel bij de jongens als bij de meisjes zien we een groot verschil naar afkomst. Slechts de helft van de allochtone jongens bleef geen enkele keer zitten in het secundair onderwijs (62% bij de autochtone jongens), tegenover 65% van de allochtone meisjes (76% bij de autochtone meisjes). Niet enkel het verschil naar afkomst valt op, ook het al bekende verschil tussen jongens en meisjes blijkt hardnekkig te zijn, zowel bij autochtonen als allochtonen.

Als we kijken naar regio van herkomst, zien we slechts kleine, niet significante verschillen tussen Turkse en Noord-Afrikaanse jongens: ongeveer 44% van hen liep geen schoolse vertraging op in het secundair onderwijs. Bij de meisjes zien we wel verschillen, maar deze blijken over het algemeen niet significant: 67,5% van de Turkse meisjes bleef nooit zitten tegenover 58% bij de Noord-Afrikaanse meisjes. Ook als we kijken naar de jongeren die twee keer of meer bleven zitten, zien we hetzelfde patroon: allochtonen blijven vaker meerdere keren zitten dan autochtonen en Noord-Afrikaanse meisjes blijven vaker tweemaal of meer zitten dan Turkse meisjes. Dit laatste verschil is echter weinig significant, waarschijnlijk door de lage aantallen.

In elke groep doen de meisjes het beter dan de jongens. Bij de jongeren met Turkse achtergrond zijn de verschillen het grootst, gevolgd door de jongeren met Noord-Afrikaanse origine. Ook bij autochtone jongens en meisjes blijft er een grote kloof bestaan wat betreft zittenblijven. De kleinste verschillen zien we bij de jongeren van Zuid-Europese origine.

Tabel 5 geeft ons meer informatie over wie met welke kwalificaties de secundaire schoolbanken verlaat. Gekwalificeerd wil zeggen dat men op het einde van de rit een diploma heeft behaald van de derde graad van het voltijds secundair onderwijs (ASO, TSO of BSO). Laaggekwalificeerd betekent dat men geen diploma van de derde graad voltijds secundair onderwijs behaalde, maar wel een getuigschrift kreeg van de derde graad deeltijds beroepssecundair onderwijs, een kwalificatiegetuigschrift DBSO, een getuigschrift van leerovereenkomst (VIZO) of een attest van het vijfde BuSO (Duquet e.a., 2006). Niet gekwalificeerd betekent dat geen enkel van de bovenstaande diploma's of getuigschriften behaald werd.

Ongeveer 15% van de jongens verlaat het secundair onderwijs zonder diploma van de derde graad van het voltijds secundair onderwijs, tegenover 10% van de meisjes. Opnieuw zien we dat meisjes het beter doen dan jongens. Ongeveer 87% van de meisjes en 78% van de jongens behaalt wel een diploma van voltijds secundair onderwijs. Slechts een klein deel van de jongeren – 6% bij de jongens en 3% bij de meisjes – is laaggekwalificeerd bij het verlaten van het secundair onderwijs. In elke groep doen de meisjes het beter dan de jongens; bij de jongeren met Turkse achtergrond zijn de verschillen het kleinst.

Kijken we naar de herkomst van de jongeren, die zoals hierboven beschreven werd ruimer is dan enkel nationaliteit, dan vallen meteen de grote verschillen op. Waar autochtone jongens in 13% van de gevallen ongekwalificeerd zijn na het beëindigen van hun studies in het secundair onderwijs, loopt dit bij autochtone jongens op tot 30%. Meisjes doen het opnieuw beter: van de autochtone meisjes is 7% ongekwalificeerd, tegenover 25% van de allochtone meisjes.

Van de Turkse en Noord-Afrikaanse jongens verlaat 46% of bijna de helft ongekwalificeerd het secundair onderwijs. Een even groot percentage van deze jongens behaalden wel een diploma voltijds secundair onderwijs. Bij Turkse en Noord-Afrikaanse meisjes situeert het aandeel ongekwalificeerden zich tussen 41% en 43%. Het aandeel gekwalificeerden is bij Noord-Afrikaanse meisjes (56%) hoger dan bij Turkse meisjes (47%). Dit is opvallend,

aangezien in tabel 4 duidelijk werd dat de Turkse meisjes van alle allochtone meisjes het minst vaak een jaar overdoen in het secundair onderwijs; juist deze groep blijkt aan het einde van de rit het minst vaak een kwalificatie te behalen. De verschillen tussen meisjes en jongens zijn bij de Turkse en de Noord-Afrikaanse jongeren niet significant. Dit heeft enerzijds te maken met het feit dat de verschillen niet zo groot zijn, maar anderzijds ook omdat het om lage aantallen gaat.

Tabel 5 (On)gekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs naar etnische herkomst en geslacht, Vlaanderen (%)

Uitstroom		Totaal	Etnische herkomst		Regio van herkomst			
			Autoch.	Alloch.	Turks	N-Afr.	Z-Eur	Overige
Mannen	Ongekwalificeerd	15,4	13,0	30,1	45,6	45,5	32,9	20,0
	Laaggekwalificeerd	5,9	5,6	7,6	9,8	8,1	12,2	6,0
	Gekwalificeerd	78,7	81,4	62,3	44,6	46,5	54,9	74,0
	(100%) N	4524	3881	642	112	99	82	350
Vrouwen	Ongekwalificeerd	10,0	7,2	25,0	43,1	40,8	10,8	17,0
	Laaggekwalificeerd	3,2	3,0	4,9	9,5	3,1	7,2	3,3
	Gekwalificeerd	86,8	89,9	70,1	47,4	56,2	81,9	79,7
	(100%) N	4422	3728	695	116	130	83	365

cc autochtoon versus allochtoon bij mannen = 0,171 (p=0,000)

cc autochtoon versus allochtoon bij vrouwen = 0,217 (p=0,000)

cc herkomstregio bij allochtone mannen = 0,268 (p=0,000)

cc herkomstregio bij allochtone vrouwen = 0,306 (p=0,000)

cc man versus vrouw bij autochtonen = 0,119 (p=0,000)

cc man versus vrouw bij Turken = 0,028 (p=0,915)

cc man versus vrouw bij Noord-Afrikanen = 0,131 (p=0,136)

cc man versus vrouw bij Zuid-Europeanen = 0,286 (p=0,001)

cc man versus vrouw bij overige allochtonen = 0,081 (p=0,094)

Bron: Duquet, Glorieux, Laurijssen en Van Dorsselaer, 2006, blz 29.

De studenten met een Zuid-Europese achtergrond scoren opmerkelijk beter, vooral de meisjes. Zuid-Europese meisjes (82%) kwalificeren zich iets minder vaak dan autochtone meisjes, maar minstens even vaak als autochtone jongens. Ongeveer 11% van de Zuid-Europese meisjes is ongekwalificeerd. Jongens met een Zuid-Europese achtergrond liggen ver achter op hun vrouwelijke tegenpolen: slechts 55% kwalificeert zich en 33% verlaat ongekwalificeerd het secundair onderwijs.

Tot slot van deze paragraaf bespreken we de slaagkansen in het hoger onderwijs in Vlaanderen. Belangrijk om weten is wel dat de instroom in het hoger onderwijs verschillend is voor autochtonen en allochtonen: de Turkse en Marokkaanse allochtonen in het hoger onderwijs komen minder vaak dan autochtonen uit een ASO-richting (Duquet e.a., 2006). Een autochtone jongen heeft in ons hoger onderwijs een slaagkans van ongeveer 47%. Een jongen van Turkse of Noord-Afrikaanse origine ziet zijn slaagkansen dalen naar ongeveer 26%. Andere allochtone jongens slagen in 37% van de gevallen.

Ook bij meisjes zien we verschillen, maar deze zijn niet zo groot als bij de jongens. Autochtone meisjes slagen vaker dan autochtone jongens in het hoger onderwijs: hun slaagkans is 55%. De meisjes met een Turkse of Noord-Afrikaanse achtergrond hebben een slaagkans van ongeveer 39%, wat veel hoger is dan de slaagkans van de jongens met dezelfde

achtergrond, maar lager dan deze van autochtone meisjes. Andere allochtone meisjes hebben ongeveer dezelfde slaagkansen als autochtone meisjes (zelfs iets hoger): 55,2% van hen slaagt in het hoger onderwijs.

Tabel 6 Slaagkansen in het eerste jaar hoger onderwijs naar regio van etnische herkomst (en geslacht), Vlaanderen (%)

Resultaat	Mannen			Vrouwen		
	Auto.	Turks/ N-Afr	Overige all.	Auto.	Turks/ N-Afr	Overige all.
Geslaagd	46,7	25,6	37,2	55,0	38,7	55,2
Niet geslaagd, wel alle examens afgelegd	29,2	20,5	30,2	22,7	27,4	18,4
Niet geslaagd, niet alle examens of IAJ	24,1	53,8	32,6	22,2	33,9	26,4
(100%) N	2162	39	215	2587	62	261

cc etnische herkomst bij mannen = 0,104 (p=0,000)

cc etnische herkomst bij vrouwen = 0,061 (p=0,028)

Bron: Duquet, Glorieux, Laurijssen en Van Dorsselaer, 2006, blz 74.

Als we de niet-geslaagden meer in detail bekijken, valt meteen op dat een heel grote groep van de jongens met Turkse of Noors-Afrikaanse achtergrond niet alle examens heeft afgelegd en/of een individueel aangepast jaarprogramma volgt. Meer dan de helft van de deze jongens stopt dus in de loop van het academiejaar of beslist om slechts een deel van de examens af te leggen. Niet-afgelegde examens kunnen dan in een volgend academiejaar worden ingehaald, waardoor ofwel dat jaar zwaarder wordt doordat er meer vakken moeten worden gevolgd, ofwel opnieuw een deel van de vakken worden doorgeschoven naar een volgend academiejaar. Hierdoor verlengt de studieduur.

Het zou interessant zijn om na te gaan in hoeverre deze jongeren deelnemen aan de tweede zit, die meestal eind augustus, begin september plaatsvindt. Het is algemeen bekend dat een groot deel van de allochtonen van Turkse en Marokkaanse origine tijdens de zomer voor lange tijd verblijft in het land van oorsprong, op bezoek bij familie. Dit kan een invloed hebben op de mogelijkheid om te studeren voor de inhaalexamens of om aanwezig te zijn op deze examens. Bij meisjes van Turkse of Noord-Afrikaanse origine heeft een kleinere groep (34%) niet alle examens afgelegd, ook al omdat een veel grotere groep wel geslaagd is.

2.2. Internationaal

Binnen de OECD (Organisation for economic co-operation and development) vindt om de drie jaar een bevraging plaats van vijftienjarigen om na te gaan in welke mate zij bepaalde vaardigheden en kennis hebben verworven. Het gaat om het zogeheten Programme for International Student Assessment (PISA). De data in de onderstaande figuren is gebaseerd op de PISA-bevragingen van 2003. Aan de hand van deze data kunnen we nagaan of er verschillen zijn in de verworven kennis en vaardigheden tussen jongens en meisjes bij autochtonen en allochtonen in Europa.

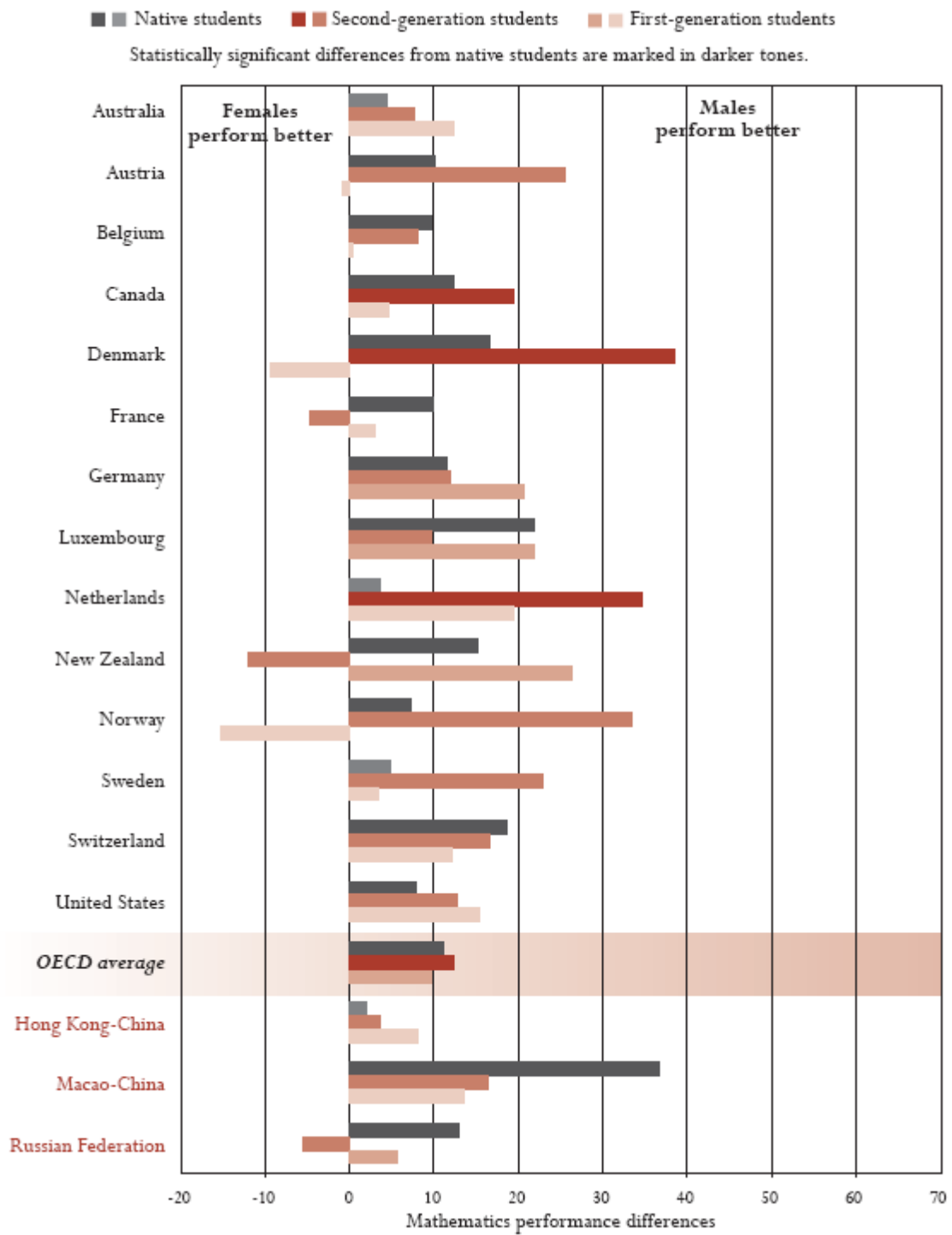
Figuur 1 geeft voor 17 landen de verschillen weer in wiskundeprestaties tussen jongens en meisjes, naargelang hun herkomst. Leerlingen van de eerste generatie zijn jongeren die geboren zijn in een ander land dan België en waarvan ook de ouder niet in België geboren zijn. Leerlingen van de tweede generatie zijn wel in België geboren, maar hun ouders niet. Wat het gemiddelde van de OECD-landen betreft, kunnen we stellen dat jongens betere wiskundeprestaties neerzetten dan meisjes. Dit effect is groter bij jongeren van de tweede generatie dan bij autochtonen; bij jongeren van de eerste generatie is het gendereffect het kleinst.

In België zijn enkel de genderverschillen bij de autochtone studenten significant: jongens scoren significant beter op de wiskundetesten dan meisjes. Bij allochtonen werd geen significant verschil tussen jongens en meisjes vastgesteld. De grootste verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft wiskundeprestaties, vinden we terug in Denemarken bij tweede-generatie allochtonen, gevolgd door Macao in China bij autochtonen en Nederland bij tweede-generatie allochtonen. In Hong-Kong, Zweden en Australië werden voor wiskundeprestaties geen significante verschillen gevonden tussen jongens en meisjes.

Figuur 2 is een weergave van de verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft hun leesprestaties. Het OECD-gemiddelde geeft aan dat meisjes gemiddeld betere leesvaardigheden bezitten dan jongens en dat de verschillen veel groter zijn dan bij de wiskundeprestaties. In België zien we het grootste effect bij eerste-generatie allochtonen, gevolgd door tweede-generatie allochtonen en het kleinste effect bij de autochtonen.

De verschillen tussen jongens en meisjes zijn in België behoorlijk groot in vergelijking met de meeste andere landen uit het onderzoek. Het verschil loopt op tot 50 punten bij eerste-generatie allochtonen en 40 punten bij tweede-generatie allochtonen. Enkel in Noorwegen en Oostenrijk zijn er nog grotere verschillen bij eerste-generatie allochtonen. In Frankrijk, Duitsland, Luxemburg en Nieuw-Zeeland zien we grotere verschillen dan in België tussen meisjes en jongens van de tweede generatie allochtonen. De kleinste verschillen zien we in Macao in China, Nederland, de Verenigde Staten en Denemarken.

Figuur 1 Verschillen in wiskunde-prestatie naar gender en migratiestatus

Bron: OECD PISA 2003 database, table 2.7 In: OECD, 2006, blz 50.

Figuur 2 Verschillen in leesprestatie naar gender en migratiestatus

Bron: OECD PISA 2003 database, table 2.7 In: OECD, 2006, blz 50.

3. (On)gelijke kansen op de arbeidsmarkt

3.1. Arbeidsmarktpositie

De arbeidsmarktpositie van vrouwen en mannen verschilt sterk. In deze paragraaf gaan we na of dit ook zo is bij allochtone vrouwen en mannen en of de kloof groter is dan bij de autochtonen. In tabel 7 vinden we de belangrijkste arbeidsmarktstatistieken terug: de activiteitsgraad, werkgelegenheidsgraad en de werkloosheidsgraad. De gegevens in de tabel zijn gebaseerd op analyses op data van de Enquête naar de arbeidskrachten (Okkerse en Termote, 2004). Het voordeel van deze cijfers is dat we niet enkel kijken naar de huidige nationaliteit. We maken ook een onderscheid tussen autochtonen en mensen die vroeger een andere dan de Belgische nationaliteit bezaten, maar ondertussen genaturaliseerd werden.

De activiteitsgraad geeft weer wat het aandeel is van de mensen die werken of werk zoeken in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar). Het is dus eigenlijk een weergave van de mate waarin de bevolking actief is op de arbeidsmarkt of zou willen zijn. De werkgelegenheidsgraad is een graadmeter die aantoont hoe groot het aandeel is van mensen met een baan in de bevolking op beroepsactieve leeftijd. De werkloosheidsgraad ten slotte geeft aan hoe groot het aandeel is van de werkzoekenden in de beroepsbevolking. De beroepsbevolking zijn de werkenden en de werkzoekenden.

Tabel 7 Activiteitsgraad, werkgelegenheidsgraad en werkloosheidsgraad van autochtonen en allochtonen naar geslacht, gemiddelde van 2002 en 2003, België

	Activiteitsgraad			Werkgelegenheidsgraad			Werkloosheidsgraad		
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
Autochtonen	73%	58%	66%	69%	54%	61%	6%	7%	7%
Genaturaliseerden	72%	50%	61%	61%	42%	51%	15%	16%	16%
EU-burgers	74%	52%	64%	67%	45%	56%	10%	14%	12%
Turken/Marokkanen	64%	21%	42%	41%	11%	26%	36%	47%	38%
Andere niet-EU-burgers	68%	41%	54%	50%	28%	38%	26%	33%	29%

Bron: NIS, Enquête naar de Arbeidskrachten 2002 en 2003 In: Okkerse en Termote, 2004, blz 18 en blz 20. (twee tabellen samengevoegd)

Er gaapt een grote kloof tussen autochtone mannen en vrouwen wat de activiteitsgraad betreft. Van alle autochtone mannen op beroepsactieve leeftijd is 73% actief op de arbeidsmarkt (wat betekent dat ze werk hebben of werk zoeken), bij autochtone vrouwen is dit 58%. De activiteitsgraad van mannelijke EU-burgers in België is groter dan deze van autochtone mannen, namelijk 74%, maar de vrouwelijke EU-burgers doen het slechter dan de autochtone vrouwen met een activiteitsgraad van slechts 52%. Genaturaliseerde Belgen doen het bijna even goed met een activiteitsgraad van 72% voor de mannen en 50% voor de vrouwen. (Niet-genaturaliseerde) Turken en Marokkanen, zeker de vrouwen, scoren het minst goed. Slechts 64% van de Turkse en Marokkaanse mannen op beroepsactieve leeftijd en 21% van de Turkse en Marokkaanse vrouwen is werkend of werkzoekend. De activiteitsgraad van de andere niet-EU-burgers bedraagt 68% voor de mannen en 41% voor de vrouwen.

De werkgelegenheidsgraad van autochtonen benadert hun activiteitsgraad. Dit betekent dat de autochtone actieve bevolking veel werkenden en weinig werkzoekenden telt. Van alle autochtone mannen op beroepsactieve leeftijd heeft 69% een betaalde baan, tegenover 54% van de vrouwelijke autochtonen. Bij de EU-burgers zien we een iets grotere kloof tussen de

werkgelegenheidsgraad en de activiteitsgraad: voor mannen bedraagt de werkgelegenheidsgraad 67% en voor de vrouwen 45%. De genaturaliseerde Belgen hebben met 61% voor de mannen en 42% voor de vrouwen een lagere werkgelegenheidsgraad dan de EU-burgers, hoewel hun activiteitsgraden elkaar benaderden. Dit betekent dat zij procentueel meer werkzoekenden tellen binnen hun actieve bevolking dan de EU-burgers. De Turken en Marokkanen hebben de laagste werkgelegenheidsgraad: slechts 41% van de mannen op beroepsactieve leeftijd heeft een betaalde baan en 11% van de vrouwen. Ook de kloof tussen werkgelegenheidsgraad en activiteitsgraad is bij hen het grootst, wat betekent dat er veel mensen werkzoekend zijn in vergelijking met het aantal werkenden. De andere niet-EU-burgers scoren beter dan de Turken en Marokkanen, maar slechter dan de andere groepen: ze hebben een werkgelegenheidsgraad van 50% bij de mannen en 28% bij de vrouwen.

De grote kloof tussen de werkgelegenheidsgraad en de activiteitsgraad bij de Turken en Marokkanen vertaalt zich ook in een hoge werkloosheidsgraad. Deze bedraagt bij Turkse en Marokkaanse mannen 36% en bij Turkse en Marokkaanse vrouwen 47%. Dit betekent dat meer dan een derde van de mannen en bijna de helft van de vrouwen van Turkse of Marokkaanse origine die zich op de arbeidsmarkt begeven, werkzoekend is. Ook de andere niet-EU-burgers hebben een hoge werkloosheidsgraad van 26% (mannen) en 33% (vrouwen). Bij alle groepen hebben de vrouwen een hogere werkloosheidsgraad, maar de kloof is het grootst bij de Turken en Marokkanen en bijna verwaarloosbaar bij de genaturaliseerden en autochtonen. Autochtone mannen en vrouwen hebben een werkloosheidsgraad van respectievelijk 6% en 7%, genaturaliseerden respectievelijk 15% en 16%. Okkerse en Termote (2004) wijzen erop dat er een verschil is tussen het opleidingsniveau van autochtonen en (niet-genaturaliseerde) allochtonen, maar ze geven ook aan dat dit niet voldoende is om de grote verschillen in werkloosheidscijfers te verklaren.

Nu we de algemene arbeidsmarktindicatoren kennen, gaan we dieper in op de specifieke situatie van de verschillende groepen. In tabel 8 krijgen we een meer gedetailleerd beeld van wat mannen en vrouwen van 25 tot en met 49 jaar in België precies doen. Ook deze gegevens zijn gebaseerd op de Enquête naar de arbeidskrachten (Van Den Cruyce, 2005).

Van de mannelijke autochtone Belgen van 25 tot 49 jaar heeft 90% betaald werk, bij de vrouwen is dit 74,5%. Eén op twintig mannen uit deze groep is niet actief, tegenover bijna één op vijf vrouwen. Ongeveer 4% van deze mannen en 5% van deze vrouwen wordt volgens de IAB-criteria (in de referentieweek niet gewerkt hebben, de voorbije maand actief naar werk hebben gezocht en binnen de twee weken beschikbaar zijn) als werkloos beschouwd. Een half procent van beide groepen is student.

De niet-Belgen met een nationaliteit van één van de (toen nog) 15 EU-landen benaderen in hun activiteiten het meest de groep autochtone Belgen. Toch is er, zeker bij de vrouwen, al een groot verschil op te merken. Van de mannen uit deze groep heeft 83% een betrekking, tegenover slechts 58% van de vrouwen; 8,5% mannen en vrouwen is IAB-werkloos. Bijna 8% van de mannelijke EU15-burgers is inactief, bij de vrouwen is dit 32%. Meer vrouwen dan mannen studeren nog: respectievelijk 1,6% en 0,6%.

Een groter verschil zien we met de Belgen die in het buitenland geboren zijn. Hier heeft slechts 76% van de mannen een betrekking, wat niet veel verschilt met het percentage vrouwelijke autochtonen met een betrekking (74,5). Bijna 13% is IAB-werkloos en 10% is inactief. Van de vrouwelijke Belgen die in het buitenland geboren werden, heeft slechts 52% een betaalde baan, is 10% IAB-werkloos en is 37% inactief.

Tabel 8 De arbeidssituatie in de leeftijdsgroep van 25 tot en met 49 jaar, 2002, België

Aandeel	Belg, geboren in België	Belg, geboren in buitenland	EU-15 vreem- deling	Marokko + Turkije	Andere niet EU
Mannen					
Student	0,5%	0,6%	0,6%	2,7%	9,3%
Heeft een betrekking	90,1%	76,3%	83,0%	48,9%	60,5%
Werkloos IAB	4,1%	12,9%	8,5%	27,0%	19,9%
Niet actief	5,3%	10,2%	7,9%	21,4%	10,3%
Totale populatie	1 589 730	108 500	126 997	34 007	35 448
In steekproef vertegenwoordigd	15 789	1 234	1 351	364	383
χ^2 -toets verschil Belgen		246,18	54,21	659,37	802,03
Vrouwen					
Student	0,5%	1,1%	1,6%	2,0%	7,3%
Heeft een betrekking	74,5%	51,9%	57,7%	13,8%	30,9%
Werkloos IAB	5,3%	10,2%	8,5%	13,2%	17,6%
Niet actief	19,7%	36,9%	32,2%	70,9%	44,2%
Totale populatie	1 562 121	114 694	106 313	30 722	38 283
In steekproef vertegenwoordigd	16 197	1 396	1 211	348	441
χ^2 -toets verschil Belgen		296,87	148,18	653,44	642,82

Bron: Berekningen op basis van NIS data, enquête naar de arbeidskrachten, jaarcijfers 2002. In: Van Den Cruyce, 2005, blz 123

In België hebben mensen met de Turkse of Marokkaanse nationaliteit het minst vaak betaald werk. Slechts 49% van de mannen heeft een betrekking en 14% van de vrouwen. Meer dan 21% van de mannen is inactief en 27% IAB-werkloos. Bij de vrouwen zien we 71% inactieven en 13% IAB-werklozen. Dit is bijna het omgekeerde van de autochtone vrouwen, waar 75% een betrekking heeft en 20% inactief is. Relatief gezien zijn er ook meer Marokkaanse en Turkse mannen inactief dan autochtone vrouwen. Indien België haar activiteitsgraden wil verhogen, zoals overeengekomen in de Lissabon-akkoorden, is er nog een zeer grote arbeidsmarktreserve te vinden bij de Turkse en Marokkaanse bevolking.

De andere niet-EU burgers in België scoren beter dan de Marokkaanse en Turkse groep, maar slechter dan alle anderen. Ook hier zijn nog veel potentiële arbeidskrachten te vinden. Het komt erop aan een manier te vinden om deze laatste twee groepen de activeren op de arbeidsmarkt en discriminaties weg te werken.

Van Den Cruyce analyseerde ook de segregatie op de arbeidsmarkt (Van Den Cruyce, 2005). Hieruit blijkt dat de horizontale segregatie naar sector niet zo groot is als men in België geboren Belgen vergelijkt met de Turkse en Marokkaanse populatie. Turkse en Marokkaanse mannen en vrouwen zijn wel oververtegenwoordigd in de verwerkende nijverheid en de bouwsector. Er is een veel groter verschil in de uitgeoefende beroepen. Zo zouden Marokkaanse en Turkse mannen en vrouwen veel vaker dan autochtone Belgen in ongeschoolde of arbeidersberoepen werken en veel minder vaak in wetenschappelijke of intellectuele beroepen, intermediaire en administratieve functies (Van Den Cruyce, 2005). Vertommen en Martens (2004) wijzen ook op de segregatie op de arbeidsmarkt: autochtonen werken vaker in functies met beter arbeidsvoorwaarden dan allochtonen.

3.2. Zelfstandigen

We zagen in de vorige paragraaf dat Turkse en Marokkaanse vrouwen veruit de slechtste positie bekleden op de arbeidsmarkt. Ook de mannen van Turkse en Marokkaanse origine hebben meestal geen betaalde baan. In deze paragraaf kijken we naar de situatie van de zelfstandigen. We baseren ons op gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt, bewerkt door het Steunpunt WAV in het Genderzakboekje Vrouwelijk Ondernemen (2004).

Tabel 9 Zelfstandigen in hoofdberoep (18-64 jaar) naar nationaliteit en hun aandeel in de bevolking - Vlaams Gewest, 2000

Nationaliteit	Aantal (n)		Verdeling (%)		Aandeel zelfstandigen in de bevolking	
	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man
België	99 730	222 260	31	69	6,1	12,8
Buurlanden	2 630	8 170	24	76	10	22,8
Zuid-EU-landen	510	2 070	20	80	4	11,4
Andere Europese landen	190	500	28	72	3,5	12,4
Turkije, Bulgarije en Roemenië	110	420	21	79	1,1	4,6
Azië (incl. Midden-Oosten)	140	830	14	86	2,7	22,3
Noord-Afrika	40	270	12	88	0,4	2,1
Andere landen	140	450	24	76	2,7	8,9
Totaal niet-Belgen	3 770	12 710	23	77	5	14,3
Totaal	103 500	234 970	31	69	6	12,9

Bron: Geurts, Dessein, Stevens en Tratsaert, 2004, blz 98 en 99. (twee tabellen samengevoegd)

Ongeveer 13% van de mannen op beroepsactieve leeftijd met Belgische nationaliteit in Vlaanderen heeft een (hoofd)beroep als zelfstandige, tegenover 6% van de vrouwen. Een derde van de autochtone zelfstandigen is een vrouw. De inwoners met een nationaliteit uit één van onze buurlanden zijn vaker actief als zelfstandige: 10% van deze vrouwen en 23% van deze mannen oefent een zelfstandige beroep uit, wat neerkomt op een man/vrouw verdeling van 76/24.

Een andere groep die ook relatief vaak als zelfstandige werkt, is de groep mannen van Aziatische oorsprong: 22% van hen is zelfstandige, tegenover bijna 3% van de vrouwen van dezelfde origine. Dit levert de op één na mannelijkste man/vrouw verhouding op in de tabel, namelijk 86/14. Enkel Noord-Afrikaanse vrouwen werken in vergelijking met hun mannen nog minder als zelfstandige: hun man/vrouw verhouding bedraagt 88/12. Slechts 0,4% van de Noord-Afrikaanse vrouwen heeft een beroep als zelfstandige en ook Noord-Afrikaanse mannen zijn zelden (2,1%) aan het werk als zelfstandige.

Het aandeel zelfstandigen bij inwoners uit Zuid-Europese landen en andere Europese landen loopt vrij gelijk: respectievelijk 4% en 3,5% van de vrouwen heeft als hoofdberoep een zelfstandige activiteit, respectievelijk 11% en 12% bij de mannen. Nochtans is de kloof tussen mannelijke en vrouwelijke zelfstandigen bij Zuid-Europeaanse inwoners de op één na kleinste in de tabel: 72/28. Bij inwoners met een nationaliteit uit een ander Europees land bedraagt deze verhouding 80/20.

Na de Noord-Afrikaanse inwoners van Vlaanderen hebben de mannen en vrouwen van Turkse, Roemeense en Bulgaarse origine het laagste aandeel zelfstandigen in hun populatie. Slechts 1% van de vrouwen en nog geen 5% van de mannen is actief binnen een zelfstandige beroep. Ze hebben een gemiddelde man/vrouw verdeling (79/21) wat betreft het beroep als zelfstandigen in vergelijking met de anderen in de tabel. Inwoners van andere landen dan deze die al genoemd werden, scoren iets beter met ongeveer 9% mannelijke zelfstandigen en bijna 3% vrouwelijke zelfstandigen, wat een man/vrouw verdeling van 76/24 geeft.

3.3. Diversiteit in lonen

Tot slot van deze ZOEM bestuderen we de verschillen in lonen naargelang geslacht en origine. De gegevens zijn afkomstig van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid en werden bewerkt door Vertommen en Martens (2006). In tabel 10 krijgen we een overzicht van de mannen en vrouwen die een loon krijgen dat tot de laagste klasse behoort; tabel 11 toont de mannen en vrouwen met een toploon. Het gaat hier over de bruto lonen per dag. Er werd ook een onderscheid gemaakt naar leeftijd, aangezien het loon meestal stijgt naargelang de leeftijd en de bevolkingsgroepen niet gelijk verdeeld zijn over de leeftijdsklassen. We onderscheiden in de tabel zeven soorten van origine: autochtone Belgen, Belgen van Marokkaanse oorsprong (nb), inwoners met de Marokkaanse nationaliteit (v), Belgen van Turkse oorsprong (nb), inwoners met de Turkse nationaliteit (v), Belgen afkomstig uit Sub Sahara Afrika (nb) en inwoners met een nationaliteit van een land uit Sub Sahara Afrika (v).

Tabel 10 Aandeel mannen en vrouwen in de laagste loonklasse (1-60€) naar origine en leeftijd, België, juni 2001

	Man			Vrouw		
	18-24j	25-40j	41-55j	18-24j	25-40j	41-55j
België	12	3	2	26	12	11
Marokko (v)	25	19	16	38	30	33
Marokko (nb)	19	10	8	32	18	22
Turkije (v)	14	10	13	39	36	53
Turkije (nb)	11	7	13	33	31	43
Sub Sahara Afrika (v)	41	25	25	49	37	32
Sub Sahara Afrika (nb)	24	14	12	37	20	17

(v) = vreemde nationaliteit

(nb) = nieuwe belg

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, bewerkingen Centrum voor Sociologisch Onderzoek KULeuven In: Vertommen en Martens, 2006, blz 15-16. (twee tabellen samengevoegd)

Meteen vallen er grote genderverschillen op. In de laagste leeftijdsklasse vinden we een kwart van de autochtone vrouwen terug in de laagste looncategorie, tegenover 12% van hun mannelijke leeftijdsgenoten. De jonge mannelijke Turkse nieuwe Belgen doen het minstens even goed als de autochtonen: zij bevinden zich in 11% van de gevallen in de laagste loonklasse. De vrouwen uit deze groep hebben echter vaker dan autochtone vrouwen het laagste loon, namelijk in 33% van de gevallen. De mannelijke inwoners met Turkse nationaliteit doen het in deze leeftijdsgroep beter dan de Marokkaanse nieuwe Belgen en inwoners: 14% van de Turkse mannen ontvangt het laagste loon, tegenover 19% van de mannelijke Marokkaanse nieuwe Belgen en 25% van de Marokkaanse inwoners. De mannelijke nieuwe Belgen uit de Sub Sahara Afrika regio hebben in 24% van de gevallen het

laagste loon. Mannen met een nationaliteit uit een land van de Sub Sahara Afrika regio ontvangen het vaakst (41%) een loon uit de laagste categorie. In deze jongste leeftijdscategorie scoren bij de vrouwen, naast de autochtone vrouw, de nieuwe Marokkaanse en Turkse Belgen het minst slecht en de vrouwen met een vreemde nationaliteit het slechtst, vooral indien ze afkomstig zijn van Sub Sahara Afrika. Bij alle bevolkingsgroepen hebben vrouwen vaker dan mannen een laag loon. Behalve de mannen met een Sub Sahara nationaliteit scoren in de laagste leeftijdscategorie de mannen uit alle bevolkingsgroepen beter dan de best scorende groep (autochtone) vrouwen.

In de middelste leeftijdscategorie zien we een gelijkaardig patroon. Bij de mannen heeft een autochtoon de kleinste kans om in Vlaanderen in de laagste looncategorie terecht te komen, gevolgd door een Turkse nieuwe Belg, een Turk en een Marokkaanse nieuwe Belg. Een man met een Sub Sahara nationaliteit heeft bij de mannen het meest kans op het laagste loon, gevolgd door een Marokkaan. Bij de vrouwen zien we dat de nieuwe Marokkaanse en nieuwe Sub Sahara Belgen na de autochtone vrouw het minst kans maken op het laagste loon; de Turkse nieuwe Belgen en de vrouwen met een andere nationaliteit blijven ver achter.

In de oudste leeftijdscategorie ten slotte stellen we vast dat bij de mannen de nieuwe Marokkaanse Belgen het het minst slecht doen, gevolgd door de andere nieuwe Belgen en de Turken en iets verder de Marokkanen. De mannen met Sub Sahara nationaliteit blijven ver achter. Bij de vrouwen zien we in de hoogste leeftijdscategorie hetzelfde patroon als bij de middelste leeftijdscategorie. In de laagste loonklasse vinden we bij hen, naast de autochtone vrouw, het minst vaak de nieuwe Sub Sahara en nieuwe Marokkaanse Belgen terug, ver gevolgd door de vrouwen met vreemde nationaliteit en de Turkse nieuwe Belgen.

Voor alle bevolkingsgroepen zien we dat in dezelfde leeftijdscategorie mannen steeds minder dan vrouwen terug te vinden zijn in de laagste loonklasse. De genderverschillen zijn het kleinst bij de mensen uit de Sub Sahara Afrika regio en in de jongste leeftijdsklassen.

In tabel 11 kijken we naar de hoogste leeftijdsklasse. We bekijken enkel de hoogste leeftijdsgroep aangezien er in de jongste leeftijdsgroep weinig mensen een toploon verdienen.

Tabel 11 Aandeel mannen en vrouwen in de hoogste loonklasse (>140€) naar origine en leeftijd, België, juni 2001

	Man			Vrouw		
	18-24j	25-40j	41-55j	18-24j	25-40j	41-55j
België	1,2	12,1	23,6	0,4	5,1	12,6
Marokko (v)	0,5	1	1,6	0,1	0,7	0,5
Marokko (nb)	0,9	3,1	3	0,2	2,4	1,9
Turkije (v)	0,1	1,6	2,1	0,2	2,3	0,7
Turkije (nb)	0,3	2,5	2,8	0,4	1,3	0,9
Sub Sahara Afrika (v)	0,7	3,9	7,2	1,2	1	2,9
Sub Sahara Afrika (nb)	1,5	5,7	6,7	0,4	3,7	5,6

(v) = vreemde nationaliteit

(nb) = nieuwe belg

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, bewerkingen Centrum voor Sociologisch Onderzoek KULeuven In: Vertommen en Martens, 2006, blz 17-18. (twee tabellen samengevoegd)

Autochtonen verdienen veel vaker dan anderen een loon binnen de hoogste looncategorie en mannen vaker dan vrouwen. Opvallend is dat van de niet-autochtonen de mensen uit de Sub Sahara regio het vaakst terug te vinden zijn in de categorie met toplonen en dat hun aantal ook bij vrouwen stijgt met de leeftijd. Dit laatste komt verder enkel bij autochtone vrouwen voor. Verder zien we – vooral in de middencategorie – ook een behoorlijk aandeel van nieuwe vrouwelijke Marokkaanse Belgen en Turkse vrouwen. Bij de mannen scoren na de autochtonen, de nieuwe Belgen en inwoners uit de Sub Sahara Afrika regio, de nieuwe Marokkaanse en Turkse Belgen het best. We kunnen concluderen dat zowel wat betreft de toplonen als de laagste lonen mannen beter scoren dan vrouwen en autochtonen beter dan allochtonen.

Bibliografie

Almaci, Meyrem, Lacante, Marlies, Van Esbroeck, Raoul, Lens, Walter en De Metsenaere Machteld (2007) *Allochtonen in het hoger onderwijs. Factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten. Samenvatting van de onderzoeksresultaten en de aanbevelingen*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel, 37 blz.

Duquet, Nils, Glorieux, Ignace, Laurijssen, Ilse en Van Dorsselaer, Yolis (2006) *Wit krijgt schrijft beter. Schoolloophanen van allochtone jongeren in beeld*. Antwerpen: Garant, 106 blz.

Geurts, Karen, Dessein, Barbara, Stevens, Eef en Tratsaert, Katrien (2004) *Genderzakboekje Vrouwelijk Ondernemen*. Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming; Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap ESF-Agentschap, Administratie werkgelegenheid, 151 blz.

Geurts, Karen & Van Woensel, Annick (2005). *Genderzakboekje. Zij en hij op de arbeidsmarkt*. Leuven: Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, 161 blz.

Goyvaerts, Karin, Steegmans, Nico, Dewaele, Alexis en Lodewyckx, Ina (2003) Statistiekengids. Toegang tot statistische gegevens gebundeld. In: Michielsens, Magda, Breda, Jef, Van Haegendoren, Mieke en Vrancken, Jan (eds.) (2003) *Jaarboek Steunpunt Gelijkekansenbeleid*. Antwerpen: Garant, blz 211-240.

OECD (2006) *Where Immigrant Students Succeed. A comparative review of performance and engagement in PISA 2003*. Organisation for economic co-operation and development, 222 blz.

Okkerse, Liesbet en Termote, Anja (2004) *Statistische studie nr 111. Hoe vreemd is vreemd op de arbeidsmarkt? Over de allochtone arbeidskrachten in België*. Brussel: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 48 blz.

Van Den Cruyce, Bart (2005) De ondergebruikte arbeidsreserve van vreemdelingen in België. *Kwartaalschrift Economie*, nummer 2, blz 117 – 145.

Van Robaey, Bea, Vrancken, Jan, Perin, Nathalie en Martiniello, Marco (2007) *Armoede bij personen van buitenlandse herkomst. Rapport van een onderzoek over de relatie tussen migratie en armoede*. Brussel: Koning Boudewijnstichting, 117 blz.

Verhoeven, Hans (2000), *De vreemde eend in de bijt, arbeidsmarkt en diversiteit. WAV-dossier*. Leuven: K.U.Leuven, Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming, 236 blz.

Verhoeven, Hans en Martens, Albert (2002) Allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt. Paper uitgebracht voor het derde Vlaams-Nederlands arbeidsmarktcongres, 10 oktober 2002.

Vertommen, Sara en Martens, Albert (2006) *Ethnic Minorities Rewarded: Ethnostratification on the Wage Market in Belgium*. Centrum voor Sociologisch Onderzoek, K.U.Leuven, 27 blz.

Website FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.
http://statbel.fgov.be/downloads/pop1988_2006_mov_nl.xls en
http://statbel.fgov.be/figures/d21_nl.asp#5

Website Genootschap Onze Taal <http://www.onzetaal.nl/>

Website Centraal Bureau voor de Statistiek <http://www.cbs.nl>